

Экономические науки

ЛАВРОВ МАРК ВІТАЛІЙОВИЧ

*аспірант Інституту агроекології і
природокористування НААН, м. Київ
Україна*

ПРОБЛЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ЗМІНИ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ

Внаслідок тривалого орієнтування людини на власні інтереси в умовах антропоцентричної парадигми пріоритетами були і досі залишаються соціально-економічні цілі розвитку суспільства. В класичній економічній літературі було визначено, що ціль економічної політики полягає в максимізації суспільного добробуту. Ресурсна економіка зорієнтована на досягнення максимального забезпечення соціального добробуту. Споживацький тип природокористування за антропоцентричної парадигми призвів до надмірного використання, насамперед, сировинних і земельних природних ресурсів і недостатнього обліку, охорони і залучення у товарообіг екологічних ресурсів, до багатьох дисбалансів в економіці, зумовив деградацію природного середовища, спричинив низку інших загроз, поставив під сумнів благополуччя майбутніх поколінь[1, с.57- 62].

Тому вже після доповідей експертів Римського клубу та після Стокгольмської конференції ООН (1972) стало зрозуміло, що необхідна кардинальна зміна відношення суспільства до природних, у т.ч. земельних ресурсів. Дискредитації концепції максимізації соціального добробуту сприяли також загрози деградації біосфери, зникнення деяких видів тваринного й рослинного миру, погіршення умов життя людини.

Усе це поклало початок пошуку іншого, більш прийнятно способу суспільного розвитку. На саміті «Планета Земля» світовою спільнотою було прийнято концепцію сталого розвитку, яка орієнтує на збалансоване за цінностями, у просторі та часі використання природних ресурсів. Конференція ООН з питань клімату(COP 21) 2015 року була присвячена

кліматичним змінам світу. Метою конференції було підписання міжнародної угоди щодо підтримки збільшення середньої температури планети на рівні нижче 2 °C [2] . Наразі економісти задаються питанням: наскільки в рамках наявної економічної системи можливо спрогнозувати й дозволити ситуацію обмеженості ресурсів, обумовлену господарською діяльністю, щоб ця ситуація не придбала загрозливого людству характеру?

Центральним питанням економіки природних ресурсів є міжчасові проблеми їх розподілу, тобто питання про найкраще врахування інтересів майбутніх поколінь, зміну цінностей природних ресурсів (А. Ендрес та ін., 2004)[3,с.178]. Йдеться про проблему глобального проникнення матеріальних цінностей в усі, навіть неекономічні сфери діяльності та про необхідність узгодження чинної антропоцентричної парадигми господарсько доцільного «раціонального природокористування» та біосферно орієнтованої концепції сталого розвитку.

Україна зробила зовнішньополітичний вибір на впровадження в життя загальноєвропейських цінностей суспільного розвитку, що зобов'язує прискорити відповідне переорієнтування галузевих парадигм розвитку. Проте країна наразі має складнощі перехідного періоду державотворення. Наслідки політичної і соціально-економічної криз, значне погіршення екологічної ситуації в Україні на початок 90-х років ХХ століття призвели до усвідомлення необхідності радикальних змін у еколого-економічних взаємовідносинах суспільства, виробничо-господарських механізмах, формах власності тощо, які мали бути удосконаленими в контексті вирішення інших важливих проблем державотворення на загальноєвропейських засадах біосферно-орієнтованого сталого розвитку.

Проте, тривалий екстенсивний розвиток аграрної галузі, прагнення досягти найвищих показників у сільськогосподарському виробництві з недостатнім урахуванням засад охорони навколишнього природного середовища, збереження природно-ресурсного потенціалу, стійкості

агроекосистем, агроландшафтів, впровадження технологій з широкозахватними комплексами машин призвело до надмірного розорювання території, значної трансформації природних ландшафтів, збільшення антропогенного тиску на агросферу, зростання кількості екологічних загроз та масштабів негативного впливу на суміжні території. Внаслідок земельної реформи, запровадження приватної власності на землю та інші засоби виробництва зумовили розвиток нових організаційно-правових структур, відбулися зміни у формах господарювання і розмірах сільськогосподарського виробництва, складається нова ситуація щодо його концентрації [4, с.142-156].

Недотримання комплексного підходу до реформування аграрної галузі, порушення міжгалузевого обміну та поглиблення диспаритету цін на промислову та сільськогосподарську продукцію в Україні, на жаль, призвело до скорочення обсягів виробництва, загострення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників, зниження їх платоспроможності. Переважна більшість господарств протягом багатьох років були збитковими. Внаслідок збільшення кількості землекористувачів знизився контроль за зміною структури і цільового використання земель, дотриманням вимог щодо якості землекористування і охорони природного довкілля. Спостерігається подальше погіршення стану земельних ресурсів, чого допускати не можна.

Тому нині фахівці України все гучніше обговорюють проблему узгодження чинної антропоцентричної парадигми господарсько доцільного «раціонального природокористування» та біосферно орієнтованої концепції сталого розвитку. Визнано, що наявна система оцінювання, обліку, охорони та відновлення земельних ресурсів є недосконалою, земельний кадастр є неповним. Це унеможлиблює забезпечення збалансованого використання земель. Однією із вимог сталого розвитку є насамперед прагнення максимально зберегти природні, у т.ч. земельні

ресурси і не брати на себе відповідальність вибору цінностей за майбутні покоління. Вони самі це зроблять – в принципово інших соціально-економічних і культурних умовах. Система цінностей може дещо змінитися. Адже наразі є низка невідомих аргументів такого прогнозу: які будуть цінності-потреби, залежно від певних проблем, які з'являться можливості у майбутніх поколінь з розвитком НТП, як зміниться використання природних ресурсів (кількість, якість, структура тощо)?

На сучасному етапі державотворення аграрна політика в Україні спрямована на гарантування продовольчої безпеки країни, створення сприятливих умов розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва, переведення його на ринкові засади. Подолання економічної кризи, яка охопила агропромисловий комплекс в цілому та сільське господарство зокрема, вимагає прискорення соціально-економічних перетворень[5, с.175-190]. Постало питання прийняття невідкладних заходів щодо подальшого здійснення аграрної реформи, призупинення спаду і нарощування обсягів сільськогосподарського виробництва, розвитку внутрішнього і зовнішнього ринків продовольства. Проте в усіх цих діях варто враховувати наявні уже доволі ґрунтовні пропозиції щодо оптимізації використання земельних ресурсів у конкурентних умовах ринку на засадах збалансованого розвитку, «екологічної економіки».

Література:

1. Галушко В.П. Формування ринку земель в Україні / В.П. Галушко, Ю.Д. Білик, А.С. Даниленко та ін.; за ред.. А.С. Даниленка, Ю.Д. Білик – 2-ге вид. – К.: Урожай, 2006. – 277 с.
2. Кліматична угода: ключові моменти. Режим доступу: http://zik.ua/news/2015/12/14/klimatychna_ugoda_klyuchovi_momenty_653978

3. Эндрес А. Экономика природных ресурсов / А. Эндрес, И. Квернер; 2-е изд. – СПб.: Питер. 2004. – 256 с.
4. Паламарчук В. О. Еколого-економічні та соціальні нариси з проблем природокористування: Монографія / В. О. Паламарчук, Є. В. Мішенін, П. І. Коренюк. – К.: Пороги, 2004. – 238 с.
5. Буркинський Б.В. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / Б.В. Буркинський, Т.П. Галушкіна, В.Є. Реутов. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України - Саки: ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – 346 с.